

Taivutussijojen yleisyystilastoa eteläpohjalaismurteesta

»Suomen kansan murrekirjassa» (Sanakirjasäätiön toimituksia III, 2. painos, Porvoo 1953) on eteläpohjalaisen murteen tekstinäytteitä 74 sivua. Tämän aineiston pohjalla laskemani kaasusten yleisyystilaston esittelen seuraavassa. Vertailen saamiani tuloksia aikaisempiin, KAIJA HAIKOLAN (Virittäjä 1956 ss. 396—400) lounais- ja satakuntalaismurteet sekä KAARINA ÅSTEDTIN (Vir. 1957 ss. 424—427) hämäläismurteet käsittäviin laskelmiin. Perustuessaan laajempaan materiaaliin nämä tutkimukset lienevät luotettavampia kuin omani, jossa murrenäytteiden melkoisen pienikin poikkeama tavallisesta, luettelo tms., vaikuttaa enemmän lopputulokseen.

Taivutusmuotoisia sanoja on tekstissä laskemani mukaan 11 526. Yksikköjä on 9 624 ja monikkoja vain viidesosa tästä eli 1 902. Suhde 5:1 on yksikön hyväksi hieman suurempi kuin aikaisemmat tulokset, Haikolan 4,5:1 ja Åstedtin 4,3:1.

Sijoista yleisin on *nominatiivi*, jota on 31,5 %. Tarkka kokonaislukumäärä on 3 653, josta singulaareja on 3 062 ja pluraaleja 591. Numerusten suhde 5,2:1 on suunnilleen yhtä suuri kuin koko tilaston vastaava luku. Verbien nominaalimuotoja on nominatiivissa 36: I partisiippia on 9, II:ta 17, IV infinitiiviä 9 ja yksi agenttipartisiippi. Nominatiivin kaltaiset akkusatiivit mukaan otettuina sijan prosenttiluku nousee 34,6:een (3 985:een).

Toisena tilastossa on edellistä yhtä

kolmasosaa pienempi *partitiivi*. Prosenttiluku 18 on tarkkana määränä 2 047 eli 1 553 yksikköä ja 494 monikkoa. Suhdeluku 3,1:1 on kolmanneksi alhaisin koko tilastossa. I partisiipin partitiiveja olen tavannut 3, II:n 2 ja IV infinitiivin 14.

Lähes kaksi vertaa edellistä sijaa vähemmän on *genetiivejä*. Niiden 9,5 % sisältää 1 121 taivutusmuotoa, joista singulaareja on 959 ja pluraaleja 162 (5,9:1). Jos genetiivin kaltaiset akkusatiivit liitetään mukaan, saadaan prosenttiluvuksi 13,7. Varsinaisessa genetiivissä I ja II partisiipin muotoja on kaksi kumpaakin sekä yksi agenttipartisiippi.

Seuraavana järjestyksessä on *illatiivi*, jota on 8,5 %. Sen 989 taivutusmuodosta monikkoja on vain 48. Yksikköjä on 941, joista lähes kolmasosa eli 307 on III infinitiivin illatiiveja. Näiden runsaus nostaa numerusten suhdeluvun tilaston korkeimmaksi (19,6:1). Muita verbien nominaalimuotoja oli vain 1 I partisiippi.

Viidentenä laskelmassa on *akkusatiivi*. Sen prosenttiluku on 7, mikä vastaa 792 sijamuotoa. Yksikköjä on 616, joista nominatiivin kaltaisia akkusatiiveja on 156 ja genetiivin kaltaisia 460. Monikkoja on 176, ja yksikköjen suhde näihin on 3,5:1. I partisiipin akkusatiiveja on 23 ja II:n 13.

Seuraavina ovat sisäinen ja ulkoinen paikallissija. *Inessivejä* on 6 % eli 690. Singulaarien (603) ja pluraalien (87) suhdeluku on melkoisen korkea 6,9:1. Enemmän kuin yhden numeron korotuksen tässä tekevät II ja III

infinitiivin inessiivit; edellisiä on 21 ja jälkimmäisiä 33. I partisiipeja on 2. *Adessiiveja* on 5,5 %, 658 taivutusmuotoa. Yksikköjä on 572, monikkoja 86. Numerusten suhdeluvuksi tulee 6,6:1. II partisiipin adessiiveja on 2 ja III infinitiivin 13, lisäksi on 1 ns. V infinitiivin muoto.

Prosenttilukunaan 4,5 *elatiivi* on kahdeksantena. Sitä on 513 taivutusmuotoa, joista yksikköjä on 403 ja monikkoja 110. Suhdeluku 3,7:1 jää huomattavan alhaiseksi. I partisiipin muotoja on 1 ja III infinitiivin 4.

Allatiivilla ja *essiivillä* on sama prosenttiluku 3. Edellisten lukumäärä on suurempi, nimittäin 367, joista yksikköjä on 311 ja monikkoja 56 (5,3:1). *Essiivin* 320 taivutusmuodosta singulaareja on 298 ja pluraa-leja ainoastaan 22. Suhde 13,5:1 onkin illatiivin (19,6:1) jälkeen tilaston seuraavaksi suurin. I partisiipin *essiivejä* on 8, II:n 9.

Yhdentenätoista tilastossa on *translatiivi*. Prosenttiluku 1,5 edustaa 147 taivutusmuotoa, joista yksikköjä 127 ja monikkoja 20, joten suhdeluku nousee melko korkeaksi (6,4:1). I partisiipin *translatiiveja* on 2, II:n 10.

Translatiivia puolta prosenttia pienempi on *ablatiivin* edustus. Sen 1 %:sta eli 125 taivutusmuodosta singulaarien lukumäärä 116 on pluraa-lien 9:ää huomattavasti suurempi. Suhdeluku 12,9:1 on tilastossa kolmanneksi korkein. Koska *ablatiivin* esiintymäluvut kuitenkin ovat jo varsin pienet, yksikön ja monikon suhdelukin saattaa pelkkien satunnaisuuksien vuoksi nousta näin suureksi. Haikolan saama vastaava luku on 6,4:1, Åstedtin 4,4:1. Verbien nominaalimuotoja *ablatiivissa* on vain yksi I partisiippi.

Instruktiivin prosenttiluku menee jo yhden alapuolelle eli 0,7:ään. Laskelmassani 81 taivutusmuodosta on ollut

49 yksikköä ja 32 monikkoa (1,5:1). Yksikkömuotojen valtaosa on verbinomineja: 32 II ja 1 III infinitiivin instruktiivia. Partikkeleiksi kivettyneitä instruktiivimuotoja (1 724) ei ole otettu taulukkoon.

Tilaston viimeisinä ovat *abessiivi* (0,12 %) ja *komitatiivi* (0,08 %). Kaikki 14 abessiivia ovat yksikkömuotoja; III infinitiiviä on tästä määrästä 10. *Komitatiiveja* tekstistä on löytynyt vain 9.

Tilastoon liitettyjen viidentoista kaasuksen lisäksi eteläpohjalaisessa murteessa ovat olleet edustuneina *prolatiivi* ja *latiivi*. Edellistä olen tavannut 14, jälkimmäistä 316. *Latiivin* kokonaismäärästä *s*-päätteisiä on 146 ja *'*-tunnuksisia 170. Jos jälkimmäiseen liitetään I infinitiivin *latiivi*-muodot (463), luku nousee 633:een.

Tutkimukseni vertailu Kaija Haikolan ja Kaarina Åstedtin laskelmiin osoittaa, että sijojen runsausjärjestys on näissä kolmessa tilastossa lähes täysin sama. Yksi poikkeus on: sen sijaan että lounais- ja satakuntalaismurteissa sekä eteläpohjalaisessa murteessa *allatiivi* voittaa *essiivin*, hämäläismurteissa *essiivi* on *allatiivia* pikkuisen yleisempi. Edelleen toisiaan vastaavat prosenttiluvut ovat likipitäen yhtä suuret. Selvimmän kuvan tuloksista antaa taulukko, johon olen ottanut tutkimusten sijamuotojen prosenttiluvut sekä yksikön ja monikon suhdeluvut. Jotta ryhmien samansuuntaiset linjat kävisivät selvemmin esille, olen liittänyt eteläpohjalaisen murteen sarakkeeseen likimääräisen prosenttiluvun ohien myös tarkemmat tulokset. Tämä siksi, että välistä kymmenesosia lähimpään puolikkaaseen tai kokonaislukuun pyöristettäessä vain yhden kymmenesosan erottamat prosenttiluvut ovat voineet joutua likimääräisinä toisistaan puolen prosentin päähän.

	Lounais- ja sata- kuntalaismurteet		Hämäläis- murteet		Eteläpohjalainen murre		
	Haikola		Åstedt		Hankonen		
nominatiivi ¹	30	(4,3:1)	31	(4,1:1)	31,5	31,69	(5,2:1)
partitiivi	18	(2,4:1)	17	(2,5:1)	18	17,76	(3,1:1)
genetiivi ¹	11	(5,4:1)	10,5	(5,9:1)	9,5	9,72	(5,9:1)
illatiivi	8,5	(15,8:1)	8,5	(18,2:1)	8,5	8,57	(19,6:1)
akkusatiivi	7,5	(3,9:1)	8	(2,9:1)	7	6,87	(3,5:1)
inessiivi	6,5	(8:1)	6,5	(10,4:1)	6	5,89	(6,9:1)
adessiivi	5,5	(6,1:1)	5	(5,2:1)	5,5	5,71	(6,6:1)
elatiivi	4	(5:1)	4	(4,3:1)	4,5	4,45	(3,7:1)
allatiivi	3	(3,9:1)	3	(2,9:1)	3	3,18	(5,3:1)
essiivi	2,5	(16:1)	3	(15,9:1)	3	2,77	(13,5:1)
translatiivi	1,5	(11,9:1)	1,5	(8,6:1)	1,5	1,27	(6,4:1)
ablatiivi	1,5	(6,4:1)	1	(4,4:1)	1	1,08	(12,9:1)
instruktiivi	0,4	(0,8:1)	0,6	(1 :1)	0,7	0,71	(1,5:1)
abessiivi	0,06		0,11		0,12		
komitatiivi	0,04		0,05		0,08		

Eteläpohjalaisen murteen kaasusten tilasto:

	yksikköjä	monikkoja	yhteensä	%
nominatiivi ²	3 062 (156)	591 (176)	3 653 (332)	31,5
genetiivi ²	959 (460)	162 (—)	1 121 (460)	9,5
akkusatiivi	616	176	792	7
essiivi	298	22	320	3
partitiivi	1 553	494	2 047	18
translatiivi	127	20	147	1,5
inessiivi	603	87	690	6
elatiivi	403	110	513	4,5
illatiivi	941	48	989	8,5
adessiivi	572	86	658	5,5
ablatiivi	116	9	125	1
allatiivi	311	56	367	3
abessiivi	14	0	14	0,12
komitatiivi	0	9	9	0,08
instruktiivi	49	32	81	0,7
	9 624	1 902	11 526	n. 100

RITVA HANKONEN

¹ Jos nominatiivin kaltainen yksikön ja monikon akkusatiivi lasketaan kuuluvaksi nominatiiviin ja genetiivin kaltainen yksikön akkusatiivi vastaavasti genetiiviin, saadaan näille sijoille uudet prosenttiluvut:

	Haikola	Åstedt	Hankonen	
nominatiivi	33 % (3,6:1)	35 % (3,3:1)	34,5 %	34,57 % (4,2:1)
genetiivi	15 % (7,1:1)	14 % (8,5:1)	13,5 %	13,57 % (8,7:1)

² Suluissa ovat nominatiivin ja genetiivin kaltaisten akkusatiivien lukumäärät.